Senedd Cymru

Canllawiau ar y Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau o'r Senedd

Diweddarwyd ddiwethaf: 24 Mawrth 2021 i ddod i rym ar gychwyn y Chweched Senedd

Senedd Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl. Mae'r Senedd, fel y'i gelwir, yn deddfu ar gyfer Cymru, yn cytuno ar drethi yng Nghymru, ac yn dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Cynnwys

Rhagair 4

Rhan 1: Cyflwyniad a Statws y Cod 6

Y defnydd o'r Cod mewn perthynas ag ymddygiad Aelodau yn y Cyfarfod Llawn a chyfarfodydd y pwyllgorau 6

Y defnydd o'r Cod mewn perthynas â bywydau preifat Aelodau. 6

Penderfyniadau gan y Llywydd neu Gadeirydd Pwyllgor 7

Y defnydd o'r Cod mewn perthynas â rolau Gweinidogol 8

Y defnydd o'r Cod mewn perthynas â pherfformiad Aelodau 9

Y defnydd o'r Cod mewn perthynas â datgan a chofrestru buddiannau 9

Rhan 2: Dehongliad ac Egwyddorion Trosfwaol 11

Perthynas Rheolau ac Egwyddorion y Cod 11

Yr Egwyddor Anhunanoldeb 12

Yr Egwyddor Uniondeb 12

Yr Egwyddor Gwrthrychedd 13

Yr Egwyddor Atebolrwydd 13

Yr Egwyddor Bod yn Agored 14

Yr Egwyddor Gonestrwydd 14

Yr Egwyddor Parch 15

Yr Egwyddor Arweinyddiaeth 18

Rhan 3 - Safonau Ymddygiad Personol Aelodau 19

Rheol 1 19

Rheol 2 19

Rheol 3 20

Rheol 4 20

Rheol 5 20

Rheol 6 21

Rheol 7 22

Rheol 8 22

Rheol 9 22

Rheol 10 23

Rheol 11 24

Rheol 13 25
Rheol 14 25
Rheol 15 26
Rheol 16 26
Rheolau sy'n gysylltiedig â threfn Safonau'r Senedd (Rheolau 17-24) 27

Rhagair

1. Mae'r Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau o'r Senedd (y Cod) yn nodi'r Rheolau a'r Egwyddorion y mae'n rhaid i Aelodau o'r Senedd gadw atynt. Cytunodd y Senedd ar y Cod ar 24 Mawrth 2021. Cyfrifoldeb personol Aelod yw deall ei rwymedigaethau o dan y Cod a gweithredu mewn ffordd sy'n bodloni'r safonau ymddygiad uchel sy’n ofynnol gan Aelodau o’r Senedd.

2. Prif ddiben y Cod yw helpu ac arwain Aelodau i gynnal safonau ymddygiad priodol wrth gyflawni eu rôl, yn hytrach na chyfyngu ar Aelodau yn y ffordd y maent yn gweithredu. Nodwedd allweddol wrth ddefnyddio a gorfodi'r Cod yw meithrin a chynnal ymddiriedaeth a hyder y cyhoedd yn eu cynrychiolwyr etholedig.

3. Mae Aelodau'n gyfrifol am sicrhau eu bod hwy eu hunain a'u staff yn ymwybodol o gynnwys y Cod a'r holl ganllawiau cysylltiedig a gwybodaeth ychwanegol. Disgwylir i Aelodau hefyd fanteisio ar hyfforddiant - gan gynnwys cyrsiau gloywi. Nid yw anwybodaeth o ddarpariaethau'r Cod yn rheswm dilys dros eu torri.

4. Nod y canllawiau hyn (a gyhoeddwyd ar 24 Mawrth 2021) yw darparu eglurder ac esboniad o'r Cod i Aelodau, eu staff a'r cyhoedd. Mae’r Pwyllgor Safonau Ymddygiad wedi cytuno ar y canllawiau, ac maent wedi'u cyhoeddi o dan baragraff 5 o'r Cod.[1] O’r herwydd, ni ellir gorfodi’r canllawiau hyn, ond gall Comisiynydd Safonau’r Cynulliad (‘y Comisiynydd’) roi ystyriaeth iddynt wrth ystyried cwynion. Dim ond i gwynion a lywodraethir gan y Cod fel y cytunwyd gan y Senedd ar 24 Mawrth 2021, a ddaeth i rym ar ddechrau’r Chweched Senedd, y maent yn gymwys.

5. Diben y canllawiau yw helpu Aelodau a'u staff i ddeall eu priod rwymedigaethau a'u cyfrifoldebau o dan y Cod. Fodd bynnag, ni all gwmpasu pob amgylchiad y gellir ei ddychmygu.

6. Gall Aelodau gyfeirio eu methiant eu hunain i gydymffurfio â’r Cod (neu ddarpariaeth berthnasol arall) at Gomisiynydd Safonau’r Senedd ond dim ond os yw’r Aelod yn cyfaddef i’r methiant i gydymffurfio pan gaiff y cyfeiriad ei wneud. Yna, Comisiynydd Safonau’r Senedd fydd yn gyfrifol am wneud dyfarniad ffurfiol bod y materion y cyfaddefwyd iddynt yn cyfrif fel methiant i gydymffurfio â’r Cod.

[1] Y Senedd, Cod Ymddygiad ar Safonau Ymddygiad Aelodau o'r Senedd (Cod Ymddygiad), Paragraff (Para) 5.

7. Mae'r canllawiau hyn hefyd yn ceisio helpu'r rhai a allai fod eisiau cwyno am Aelod i ddeall a all achos o dorri'r Cod fod wedi digwydd ai peidio.

Rhan 1: Cyflwyniad a Statws y Cod

Y defnydd o’r Cod mewn perthynas ag ymddygiad Aelodau yn y Cyfarfod Llawn a chyfarfodydd y pwyllgorau

8. Mae’r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *“Mae’r Llywydd a chadeiryddion pwyllgorau fel arfer yn ymdrin ag ymddygiad Aelodau yn ystod sesiynau llawn y Senedd ac mewn pwyllgorau trwy ddefnyddio Rheolau Sefydlog y Senedd sy'n ymwneud â chynnal trefn yn ystod trafodion.”*[2]

9. Mae hyn yn adlewyrchu, er bod yn rhaid i Aelodau gydymffurfio â'r Cod mewn lleoliadau o'r fath, cyfrifoldeb y Llywydd a chadeiryddion y pwyllgorau fydd mynd i'r afael ag unrhyw faterion sy'n codi o ran ymddygiad ar unwaith. Fodd bynnag, os bydd y Llywydd neu gadeirydd pwyllgor o'r farn, wrth ymdrin â mater o'r fath, bod angen ymchwilio ymhellach neu’n fanylach i ymddygiad Aelod, gallant ddod i’r casgliad fod Comisiynydd Safonau’r Senedd yn fwy cymwys i gynnal ymchwiliad o’r fath a chyfeirio'r mater at y Comisiynydd yn unol â hynny.[3] Os yw rhywun am wneud cwyn am ymddygiad Aelod yn ystod Cyfarfod Llawn neu mewn cyfarfod pwyllgor, dylai gyfeirio’r gŵyn (yn y drefn honno) at y Llywydd neu Gadeirydd Pwyllgor perthnasol.

Y defnydd o’r Cod mewn perthynas â bywydau preifat Aelodau.

10. Mae’r Cod yn nodi ei fod yn gymwys:

> *“i Aelodau sy'n dal swydd gyhoeddus Aelod o'r Senedd bob amser, gan gynnwys bywydau personol a phreifat yr Aelodau.”*[4]

11. Mae hyn yn darparu bod y Cod yn berthnasol – ac y gellir gwneud cwyn - mewn perthynas ag ymddygiad Aelodau mewn unrhyw gyd-destun, ni waeth a yw'n ymwneud â bywyd cyhoeddus neu breifat Aelod. Mae hefyd yn berthnasol i’r defnydd o’r cyfryngau cymdeithasol.

---

[2] Cod Ymddygiad, Para 3.

[3] Mae gan Gomisiynydd Safonau’r Senedd bwerau ymchwilio o dan adrannau 11-18 o Fesur Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2009.

[4] Cod Ymddygiad, Para 6.

Penderfyniadau gan y Llywydd neu Gadeirydd Pwyllgor

12. Mae'r Cod yn nodi nad yw'n gymwys:

> *"to the Presiding Officer or a committee chair in respect of the exercise of functions conferred by an enactment, the Senedd or by Standing Orders."*[5]

13. Mae Rheolau Sefydlog y Senedd yn darparu bod penderfyniadau a wneir gan y Llywydd neu Gadeirydd Pwyllgor mewn perthynas â materion penodol a gaiff eu rheoleiddio gan Reolau Sefydlog – sy'n cynnwys cynnal trefn yn ystod dadl yn y Cyfarfod Llawn neu yng nghyfarfodydd y Pwyllgorau – yn derfynol. Mae Rheolau Sefydlog hefyd yn darparu dull i'r Senedd ddiswyddo Llywydd neu Gadeirydd Pwyllgor. Gan fod yn rhaid i'r Comisiynydd gynnal ymchwiliadau yn unol â darpariaethau'r Rheolau Sefydlog, effaith y darpariaethau hyn yw na all y Comisiynydd ymchwilio i gwynion am benderfyniadau'r Llywydd na Chadeirydd Pwyllgor pan fo'n gweithredu'n gyfan gwbl yn rhinwedd y swydd honno.

[5] Cod Ymddygiad, Para 7.

Y defnydd o'r Cod mewn perthynas â rolau Gweinidogol

14. Mae'r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *"Nid yw'r Cod yn gymwys: pan fo Aelod yn gweithredu'n gyfan gwbl yn rhinwedd ei swydd fel Prif Weinidog Cymru, un o Weinidogion Cymru neu fel Cwnsler Cyffredinol a bod ei ymddygiad yn cael ei lywodraethu gan God Gweinidogion Cymru fel y'i diffinnir yn adran 8(2)9(a) o'r Mesur."*[6]

15. Mae hyn yn adlewyrchu na all Comisiynydd Safonau'r Senedd ystyried cwyn ynghylch ymddygiad Aelod sy'n gweithredu yn rhinwedd ei swydd fel Gweinidog (fel y'i diffinnir yn y Cod) a byddai'n gorfod cael ei gwrthod.[7] Fodd bynnag, gall cwynion o'r fath gael eu gwneud yn erbyn cod ymddygiad gwahanol: Cod Gweinidogion Cymru. Mae Cod Gweinidogion Cymru yn nodi y bydd y Prif Weinidog yn cyfeirio cwynion ynghylch ymddygiad Gweinidogol at Gynghorydd Annibynnol i'w hystyried a'u cynghori, oni bai bod y Prif Weinidog yn fodlon y gellir ymateb i'r cwynion yn fwy ar unwaith neu'n rheolaidd (er enghraifft lle mae toriad diymwad, neu lle nad oes achos credadwy i ateb neu os ystyrir cwynion yn flinderus neu'n ddibwys eu natur).

16. Os oes gan rywun gŵyn bod un o Weinidogion Llywodraeth Cymru wedi torri Cod Gweinidogion Cymru, dylent ysgrifennu at y Prif Weinidog yn:

Llywodraeth Cymru

Pumed Llawr

Tŷ Hywel

Bae Caerdydd

CF99 1SN

PS.FirstMinister@gov.wales

---

[6] Cod Ymddygiad, Para 7.

[7] Nid oes gan Gomisiynydd Safonau'r Senedd yr awdurdod i fynegi unrhyw farn ar faterion sy'n ymwneud â Chod Gweinidogion Cymru yn rhinwedd adran 8 Mesur Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2009.

Y defnydd o'r Cod mewn perthynas â pherfformiad Aelodau

17. Mae'r Cod yn nodi nad yw'n berthnasol:

> *"mewn perthynas â safon y gwasanaeth a'r canlyniadau a gafwyd gan Aelod."*[8]

18. Mae hyn yn adlewyrchu nad yw'r Cod yn ymwneud â pha mor 'effeithiol' y canfyddir y mae Aelod yn cyflawni ei rôl, p'un a yw hynny o ran pa mor rheolaidd y mae'n cynnal cymorthfeydd, eu gwerth fel eiriolwr, neu eu cyfraniadau yn y Cyfarfod Llawn ac yng nghyfarfodydd pwyllgorau.

19. Fodd bynnag, mae'r Cod yn berthnasol o hyd mewn perthynas ag ymddygiad Aelodau wrth gyflawni eu swyddogaethau. Er enghraifft, pe bai Aelod yn defnyddio iaith ymosodol gydag aelod o'r cyhoedd wrth gynnal cymhorthfa, gellid codi cwyn gan fod ymddygiad o'r fath yn torri'r Cod.

20. Mewn achosion eithafol, gallai Aelod sy'n anwybyddu cais am gymorth ar bwrpas, heb reswm rhesymol, weithredu'r Egwyddor Parch, ac felly Rheol 1.

Y defnydd o'r Cod mewn perthynas â datgan a chofrestru buddiannau

21. Mae'r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *"Rhaid i Aelodau gydymffurfio â Rheolau Sefydlog y Senedd, gan gynnwys ei Rheolau Sefydlog mewn perthynas â datgan a chofrestru buddiannau ariannol a buddiannau eraill ac aelodaeth o gymdeithasau. Am y rheswm hwn, nid yw'r Cod yn cynnwys Rheol benodol ar ddatgan a chofrestru buddiannau o'r fath."*[9]

22. Er gwybodaeth, mae Rheolau Sefydlog yn ei gwneud yn ofynnol i Aelodau gofrestru yn y Gofrestr Buddiannau Aelodau yr holl fuddiannau perthnasol (fel y'u diffinnir yn yr Atodiad i Reol Sefydlog 2). Mae hyn er mwyn sicrhau ei fod ar gael i'r cyhoedd y buddiannau y gellir yn rhesymol feddwl sy'n dylanwadu ar eu gweithredoedd. Mae Rheolau Sefydlog hefyd yn darparu ar gyfer Cofnodi Cyflogaeth Aelodau'r Teulu gyda Chymorth Arian y Comisiwn, Cofnodi'r Amser y

[8] Cod Ymddygiad, Para 7.

[9] Cod Ymddygiad, Para 4.

bydd Aelod yn Ymwneud â Gweithgarwch Cofrestradwy a Chofnodi Aelodaeth o Gymdeithasau.[10]

23. Nodir canllawiau manwl ar ofynion Rheolau Sefydlog o'r fath yn y canlynol:

- Canllawiau i Aelodau o'r Senedd ar gofrestru, datgan a chofnodi buddiannau ariannol a buddiannau eraill;
- Canllawiau i Aelodau o’r Senedd ar Gofnodi Cyflogaeth Aelodau'r Teulu gyda Chymorth Arian y Comisiwn.

[10] Y Senedd, Rheolau Sefydlog 3, 4 a 5.

Rhan 2: Dehongliad ac Egwyddorion Trosfwaol

Perthynas Rheolau ac Egwyddorion y Cod

24. Mae'r Cod yn nodi nifer o Egwyddorion Trosfwaol sy'n mynegi'n gyffredinol sut y mae'n rhaid i Aelodau ymddwyn. Mae pob Egwyddor (Anhunanoldeb, Uniondeb, Gwrthrychedd, Atebolrwydd, Bod yn agored, Gonestrwydd, Parch, Arweinyddiaeth) yn cyd-fynd â thestun, sy'n dangos yr ymddygiad sy'n ymwneud â'r Egwyddor honno. Mae'r canllawiau hyn yn darparu esboniad ychwanegol o'r dehongliad a'r defnydd o'r Egwyddorion.

25. Mae'r Egwyddorion yn llywio'r Rheolau ymddygiad penodol a nodir yn Rhan 3. Er enghraifft, mae methu â chynnal yr Egwyddor Parch[11] yn debygol o fod yn gyfystyr ag Aelod sy'n torri un neu fwy o'r Rheolau a ganlyn:

- Rheol 3: Ni chaiff Aelodau ymddwyn mewn modd sy'n dwyn anfri ar y Senedd neu ei Haelodau yn gyffredinol.
- Rheol 4: Ni chaiff Aelodau ymddwyn mewn modd nas dymunir, aflonyddu, bwlio na gwahaniaethu.
- Rheol 5: Rhaid i Aelodau gynnal y gyfraith droseddol. Ystyrir bod Aelod wedi methu â chynnal y gyfraith droseddol dim ond os yw'n cael ei euogfarnu o drosedd neu os yw'n cyfaddef trosedd yn ffurfiol.
- Rheol 6: Ni chaiff Aelodau ymosod yn bersonol ar unrhyw un - mewn unrhyw ohebiaeth (naill ai ar lafar neu'n ysgrifenedig, ar ffurf electronig neu drwy unrhyw gyfrwng arall) - mewn modd a fyddai'n cael ei ystyried yn ormodol neu'n ymosodol gan berson rhesymol a diduedd, gan ystyried y cyd-destun y gwnaed y sylwadau ynddo.[12]

26. At hynny, mae Rheol 1 yn ei gwneud yn ofynnol i Aelodau gynnal yr Egwyddorion, ac felly mae'n bosibl y canfu bod ymddygiad nad yw'n torri un o'r Rheolau eraill, yn torri un neu fwy o'r Egwyddorion Trosfwaol o hyd, ac i hyn fod yn torri Rheol 1.

[11] Cod Ymddygiad, Para 8: "Ni chaiff Aelodau ymddwyn mewn modd sy'n lleihau cyfle cyfartal, rhaid iddynt barchu urddas pobl eraill a pheidio ag ymddwyn yn wahaniaethol neu mewn modd nas dymunir."

[12] Cod Ymddygiad, Para 12

Yr Egwyddor Anhunanoldeb

27. Mae'r Cod yn nodi bod yn rhaid i Aelodau:

> *"wneud penderfyniadau er lles y cyhoedd yn unig. Ni chânt wneud penderfyniadau er mwyn iddynt hwy neu unrhyw berson arall elwa'n ariannol neu'n faterol, a hynny mewn modd amhriodol neu modd nas caniateir."*[13]

28. Mae Rheolau Sefydlog y Senedd yn nodi rheolau ar ddatgan buddiannau perthnasol a chofrestradwy,[14] a bod Aelodau wedi'u gwahardd rhag pleidleisio mewn perthynas ag unrhyw fuddiant y mae'n ofynnol ei gofrestru neu ei ddatgan lle mae'r penderfyniad yn debygol o arwain at fantais ariannol uniongyrchol i'r Aelod sy'n fwy na'r hyn sy'n cronni i'r etholwyr yn gyffredinol (ac eithrio o ran cadeirydd pwyllgor yn defnyddio'r bleidlais fwrw[15]).

29. Gellir defnyddio'r dull hwn yn ddefnyddiol mewn perthynas ag unrhyw benderfyniadau eraill a wneir gan Aelodau wrth gyflawni eu dyletswyddau cyhoeddus, neu wrth ryngweithio eu bywydau cyhoeddus a phreifat. Mae rhagor o wybodaeth ar gael yn y Canllawiau i Aelodau o'r Senedd ar gofrestru, datgan a chofnodi buddiannau ariannol a buddiannau eraill.

Yr Egwyddor Uniondeb

30. Mae'r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *"Ni chaiff Aelodau eu rhoi eu hunain o dan unrhyw rwymedigaeth ariannol neu rwymedigaeth arall tuag at unigolion neu gyrff allanol a allai geisio dylanwadu arnynt wrth iddynt gyflawni eu dyletswyddau swyddogol."*[16]

31. Mae'r dehongliad o ddyletswyddau swyddogol Aelodau yn eang ac yn golygu unrhyw weithgarwch mewn perthynas â busnes yn y Senedd a busnes etholaethol neu ranbarthol sy'n codi o'u hethol yn Aelod. Mae'n cynnwys, er enghraifft, ymgymryd â gwaith achos, pleidleisio, trafod cynnwys adroddiadau

[13] Cod Ymddygiad, Para 8

[14] Yn benodol, Rheolau Sefydlog 2.9, 13.8A, 13.8B, 17.24A a 17.24B.

[15] Caniateir y bleidlais hon o hyd, oherwydd disgresiwn cyfyngedig iawn sydd gan gadeirydd pwyllgor ar sut y defnyddir y bleidlais fwrw - rhaid ei defnyddio naill ai i alluogi trafodaeth bellach ar fater, neu os nad yw trafodaeth bellach yn bosibl i gynnal y sefyllfa bresennol ym mha bynnag sefyllfa y galwyd ar y bleidlais.

[16] Cod Ymddygiad, paragraff 8

pwyllgorau, codi cwestiynau, hyrwyddo materion (gan gynnwys ar y cyfryngau cymdeithasol), ac ati. Rhaid peidio â gwneud penderfyniadau o'r fath yn gyfnewid am daliad na budd materol arall.

32. Mae'r Cod hefyd yn nodi:

> *"Rhaid i Aelodau bob amser ymddwyn mewn ffordd na fydd yn tanseilio ffydd a hyder y cyhoedd yn uniondeb y Senedd ac osgoi unrhyw ymddygiad a fydd yn dwyn anfri ar y Senedd neu ar ei Haelodau yn gyffredinol."*[17]

33. Mae'r Cod, yn benodol Rheol 3, hefyd yn mynd i'r afael â'r mater o ddwyn anfri ar y Senedd:

> *"Ni chaiff Aelodau ymddwyn mewn modd sy'n dwyn anfri ar y Senedd neu ei Haelodau yn gyffredinol."*[18]

Yr Egwyddor Gwrthrychedd

34. Mae'r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *"Wrth gyflawni eu busnes, rhaid i Aelodau wneud penderfyniadau yn ôl haeddiant."*[19]

35. Mae hyn yn cynnwys, er enghraifft, penderfyniadau mewn perthynas â gwneud penodiadau cyhoeddus, neu mewn perthynas ag argymell unigolion ar gyfer dyfarniadau, anrhydeddau, neu fuddiannau eraill.

Yr Egwyddor Atebolrwydd

36. Mae'r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *"Mae Aelodau yn atebol i'r cyhoedd am eu penderfyniadau a'u gweithredoedd a rhaid iddynt wneud eu hunain yn destun pa bynnag archwiliad sy'n addas i'w swydd gyhoeddus fel Aelod o'r Senedd."*[20]

37. Gall natur gwaith craffu o'r fath fod yn eang a gall amrywio mewn perthynas â gwahanol amgylchiadau. Byddai, er enghraifft, yn cynnwys galluogi cyhoeddi hawliadau treuliau a chadw cofnodion priodol fel sy'n ofynnol gan unrhyw reolau.

[17] Cod Ymddygiad, Para 8

[18] Cod Ymddygiad, Para 12

[19] Cod Ymddygiad, Para 8

[20] Cod Ymddygiad, Para 8

Gall hefyd gynnwys cydweithredu ag unrhyw ymchwiliadau sy'n ymwneud â phenderfyniadau a gweithredoedd Aelodau (er enghraifft gan Gomisiynydd Safonau'r Senedd, Pwyllgorau'r Senedd, Comisiwn y Senedd, ac ati).

Yr Egwyddor Bod yn Agored

38. Mae'r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *"Rhaid i Aelodau fod mor agored â phosibl ynghylch yr holl benderfyniadau a gweithrediadau a wneir ganddynt. Rhaid iddynt roi rhesymau dros eu penderfyniadau a chyfyngu ar wybodaeth dim ond yn unol â gofynion statudol, Rheolau Sefydlog y Senedd a Rheolau sy'n rhwymo Aelodau o'r Senedd a'u staff, neu pan fo budd y cyhoedd ehangach yn amlwg yn mynnu hynny."*[21]

39. Nid yw'r Egwyddor Bod yn Agored yn darparu ar gyfer datgelu gwybodaeth gyfrinachol a/neu wedi'i marcio'n amddiffynnol mewn modd anghyfiawn. Rhaid i Aelodau ddilyn Rheolau 14 a 15 mewn perthynas â cheisiadau am wybodaeth a datgelu gwybodaeth.

Yr Egwyddor Gonestrwydd

40. Mae'r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *"Rhaid i Aelodau fod yn onest, rhaid iddynt ddatgan unrhyw fuddiannau preifat sy'n berthnasol i'w dyletswyddau cyhoeddus a rhaid iddynt gymryd camau i ddatrys unrhyw achosion o wrthdaro a allai godi mewn modd sy'n diogelu buddiannau cyhoeddus."*[22]

41. Ni ddylai Aelodau wneud datganiadau y maent yn gwybod – neu y dylent fod yn gwybod - eu bod yn ffug. Gellir dwyn Aelodau i gyfrif drwy'r weithdrefn safonau am wneud datganiadau ffug, am beidio â chymryd camau rhesymol a chall i wirio cywirdeb datganiadau a honiadau ac am beidio â chymryd camau amserol a phriodol i gywiro anghywirdebau neu gamgymeriadau. Mae canllawiau ar y gofyniad bod yn rhaid i "Aelodau ddatgan unrhyw fuddiannau preifat sy'n berthnasol i'w dyletswyddau cyhoeddus a chymryd camau i ddatrys unrhyw achosion o wrthdaro a allai godi mewn modd sy'n diogelu buddiannau cyhoeddus" ar gael yn y Canllawiau i Aelodau o'r Senedd ar gofrestru, datgan a chofnodi buddiannau ariannol a buddiannau eraill.

[21] Cod Ymddygiad, Para 8

[22] Cod Ymddygiad, Para 8

Yr Egwyddor Parch

42. Mae'r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *"Ni chaiff Aelodau ymddwyn mewn modd sy'n lleihau cyfle cyfartal, rhaid iddynt barchu urddas pobl eraill a pheidio ag ymddwyn yn wahaniaethol neu mewn modd nas dymunir."*[23]

43. Mae'r Cod yn diffinio gwahaniaethu fel rhywbeth sy'n cynnwys:

> *"ymddygiad sy'n gwahaniaethu yn erbyn unrhyw berson ar sail oedran, anabledd, ailbennu rhywedd, priodas a phartneriaeth sifil, beichiogrwydd a mamolaeth, hil, crefydd neu gred, rhyw, cyfeiriadedd rhywiol, barn wleidyddol a dewis iaith."*[24]

44. Mae'r gofyniad hwn yn ymwneud â phob math o wahaniaethu anghyfreithlon, gan gynnwys:

- gwahaniaethu uniongyrchol: trin pobl yn wahanol ar y seiliau a nodir yn y diffiniad;
- gwahaniaethu anuniongyrchol: triniaeth nad yw'n ymddangos ei bod yn gwahaniaethu rhwng pobl (ar y seiliau a nodir yn y diffiniad), ond sydd o dan anfantais anghymesur iddynt; ac
- erledigaeth: trin person yn llai ffafriol oherwydd ei fod wedi cwyno am wahaniaethu, dwyn achos am wahaniaethu, neu wedi bod yn rhan o gŵyn am wahaniaethu neu ddwyn achos am wahaniaethu.

45. Mae'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i Aelodau barchu urddas pobl eraill,[25] ond gyda'r awgrym cynnil o'u hawl i ryddid mynegiant, sydd wedi'i ymgorffori yn Erthygl 10.1 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol ('y Confensiwn'). Mae cyfraith achos ar ryddid mynegiant o dan Erthygl 10 yng nghyd-destun datganiadau gan gynrychiolwyr etholedig wedi'i chrynhoi yn flaenorol yn *Heesom v Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru*:

> *ii) Article 10 protects not only the substance of what is said, but also the form in which it is conveyed. Therefore, in the political context, a degree of the immoderate, offensive, shocking, disturbing,*

[23] Cod Ymddygiad, Para 8

[24] Cod Ymddygiad, Para 10

[25] Cod Ymddygiad, Para 8

exaggerated, provocative, polemical, colourful, emotive, non-rational and aggressive, that would not be acceptable outside that context, is tolerated… Whilst, in a political context, article 10 protects the right to make incorrect but honestly made statements, it does not protect statements which the publisher knows to be false.

iii) Politicians have enhanced protection as to what they say in the political arena; but Strasbourg also recognises that, because they are public servants engaged in politics, who voluntarily enter that arena and have the right and ability to respond to commentators (any response, too, having the advantage of enhanced protection), politicians are subject to "wider limits of acceptable criticism". They are expected and required to have thicker skins and have more tolerance to comment that ordinary citizens.

iv) Enhanced protection therefore applies, not only to politicians, but also to those who comment upon politics and politicians, notably the press; because the right protects, more broadly, the public interest in a democracy of open discussion of matters of public concern. Thus, so far as freedom of speech is concerned, many of the cases concern the protection of, not a politician's right, but the right of those who criticise politicians.

v) The protection goes to "political expression"; but that is a broad concept in this context. It is not limited to expressions of or critiques of political views, but rather extends to all matters of public administration and public concern including comments about the adequacy or inadequacy of performance of public duties by others. The cases are careful not unduly to restrict the concept; although gratuitous personal comments do not fall within it. (pwyslais wedi'i ychwanegu)

vi) The cases draw a distinction between fact on the one hand, and comment on matters of public interest involving value judgment on the other. As the latter is unsusceptible of proof, comments in the political context amounting to value judgments are tolerated even if untrue, so long as they have some – any – factual basis. What amounts to a value judgment as opposed to fact will be generously construed in favour of the former; and, even where something expressed is not a value judgment but a statement of fact (e.g. that a council has not consulted on a project), that will be tolerated if what is expressed is

said in good faith and there is some reasonable (even if incorrect) factual basis for saying it, "reasonableness" here taking account of the political context in which the thing was said.

vii) As article 10(2) expressly recognises, the right to freedom of speech brings with it duties and responsibilities. In most instances, where the State seeks to impose a restriction on the right under article 10(2), the determinative question is whether the restriction is "necessary in a democratic society". This requires the restriction to respond to a "pressing social need", for relevant and sufficient reasons; and to be proportionate to the legitimate aim pursued by the State.

viii) As with all Convention rights that are not absolute, the State has a margin of appreciation in how protects the right of freedom of expression and how it restricts that right. However, that margin must be construed narrowly in this context: "There is little scope under article 10(2) of the Convention for restrictions on political speech or on debate on questions of public interest.

ix) Similarly, because of the importance of freedom of expression in the political arena, any interference with that right (either of politicians or in criticism of them) calls for the closest scrutiny by the court..[26]

46. O'r herwydd, nid yw'r Egwyddor Parch yn golygu na all Aelodau gymryd rhan mewn dadl gadarn gyda gwrthwynebwyr gwleidyddol neu eraill. Mae beirniadaeth o syniadau a safbwyntiau gwahanol yn rhan o ddadl ddemocrataidd, ond ni ddylai hyn arwain at gam-drin personol.

47. Adlewyrchir yr awgrym cynnil hwn yn Rheol 6, sy'n nodi:

"Ni chaiff Aelodau ymosod yn bersonol ar unrhyw un — mewn unrhyw ohebiaeth (naill ai ar lafar neu'n ysgrifenedig, ar ffurf electronig neu drwy unrhyw gyfrwng arall) — mewn modd a fyddai'n cael ei ystyried yn ormodol neu'n ymosodol gan berson rhesymol a diduedd, gan ystyried y cyd-destun y gwnaed y sylwadau ynddo."[27]

48. Gellir nodi bod y Cod yn diffinio bwlio fel:

[26] Heesom v Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, [2014] EWHC 1504 (Gweinyddiaeth), Higginbottom J, Para 38, http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2014/1504.html

[27] Cod Ymddygiad, Para 12

> *"ymddygiad tramgwyddus, bygythiol, maleisus neu sarhaus; neu gam-drin neu gamddefnyddio pŵer mewn ffordd sy'n bwriadu tanseilio, bychanu, beirniadu'n annheg neu anafu rhywun, naill ai trwy ymddygiad parhaus neu un weithred annerbyniol iawn."*[28]

49. Ni fyddai hyn yn cynnwys gweithredoedd fel Aelod yn herio neu'n cwestiynu polisi mewn modd cadarn, yn craffu ar berfformiad, neu'n cyflawni ei rôl o ddwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif fel arall.

50. Gall bwlio ddigwydd 'wyneb yn wyneb' a thrwy gyfryngau print ac electronig. Mae'r safonau ymddygiad a ddisgwylir yr un fath, ni waeth sut mae Aelod yn mynegi ei hun.

Yr Egwyddor Arweinyddiaeth

51. Mae'r Cod yn nodi fel a ganlyn:

> *"Rhaid i Aelodau hyrwyddo a chefnogi'r Egwyddorion hyn trwy arweinyddiaeth a dangos esiampl, a bod yn barod i herio ymddygiad gwael lle bynnag y mae'n digwydd."*[29]

52. Rhaid i Aelodau gynnal yr Egwyddorion a chydymffurfio â'r Cod wrth herio ymddygiad gwael.

53. Gall amgylchiadau a chyd-destun fod yn arbennig o bwysig wrth ystyried y gofyniad i herio ymddygiad gwael. Er enghraifft, pe bai Aelod yn bresennol tra bod Aelod arall yn gwneud ymosodiadau a oedd yn bersonol, hiliol, rhywiaethol (ac ati), tuag at aelod o staff neu'r cyhoedd, rhagwelid fel rheol y byddai'r Aelod yn herio ymddygiad o'r fath yn uniongyrchol. Fodd bynnag, pe bai gan Aelod achos i bryderu y byddai ymyrryd yn uniongyrchol mewn sefyllfa benodol yn peryglu ei ddiogelwch personol, efallai mai ymateb rhesymol fyddai ei ddwyn i sylw rhywun arall, er mwyn mynd i'r afael â'r sefyllfa.

[28] Cod Ymddygiad, Para 10

[29] Cod Ymddygiad, Para 8

Rhan 3 - Safonau Ymddygiad Personol Aelodau

Rheol 1

54. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 1:

"Rhaid i Aelodau gynnal yr Egwyddorion Trosfwaol."[30]

55. Dim ond pan nad oes rheol sy'n fwy priodol y dylid dibynnu ar Reol 1 wrth wneud cwyn. Wrth wneud cwyn am ymddygiad Aelod, dylid ystyried y rheolau penodol eraill yn gyntaf.

56. Os yw'r gŵyn er hynny wedi'i llunio o dan Reol 1 yna dylai, fel pob cwyn, nodi'r ymddygiad penodol y cwynir amdano, a dylai gael ei chefnogi gan dystiolaeth o'r achos honedig o dorri'r Cod.

57. Mae cwynion gwamal, blinderus neu rai nad ydynt yn benodol, yn debygol o gael eu nodi'n annerbyniadwy.

Rheol 2

58. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 2:

"Rhaid i Aelodau weithredu'n onest."[31]

59. Ni fyddai celwydd golau (e.e. honni ei fod yn 'iawn' pan fydd Aelod wedi blino mewn gwirionedd) neu ryw ddiffyg gwirionedd arall, yn cael ei ystyried yn achos o dorri'r Rheol hon. Yn yr un modd, er y disgwylir i Aelodau wirio ffeithiau'n rhesymol a gwirio eu honiadau, mae'n anochel y bydd datganiadau 'anghywir, ond wedi'u gwneud yn onest,' yn digwydd o bryd i'w gilydd. Er enghraifft, gallai Aelod gamddyfynnu ffigur ariannol yn anfwriadol ("£60,000" yn hytrach na "£600,000"). Ar yr amod bod yr Aelod wedi cywiro'r gwall cyn gynted â phosibl, mae cwynion o'r fath yn debygol o gael eu hystyried yn wamal neu'n flinderus.

60. Byddai cwyn fel arfer yn seiliedig ar gelwydd honedig. Ymhlith pethau eraill, mae sylwedd canlyniadau celwydd yn debygol o fod yn ffactor wrth bennu cosb am ymddygiad o'r fath.

[30] Cod Ymddygiad, Para 12

[31] Cod Ymddygiad, Para 12

Rheol 3

61. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 3:

> *"Ni chaiff Aelodau ymddwyn mewn modd sy'n dwyn anfri ar y Senedd neu ei Haelodau yn gyffredinol."*[32]

62. Mae hyn yn rhoi effaith benodol i'r Egwyddor Uniondeb. Gall dehongli materion a allai ddwyn anfri ar y Senedd, ym meddwl rhywun rhesymol a diduedd, fod yn eang ei gwmpas. Mae enghreifftiau blaenorol wedi cynnwys defnyddio iaith a/neu ddelweddaeth amhriodol a/neu ymosodol, ymddygiad ymosodol corfforol a geiriol, argyhoeddiad troseddol a diffyg gofal a goruchwyliaeth ddigonol wrth ddefnyddio adnoddau'r Senedd.

Rheol 4

63. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 4:

> *"Ni chaiff Aelodau ymddwyn mewn modd nas dymunir, aflonyddu, bwlio na gwahaniaethu."*[33]

64. Nodir diffiniadau o ymddygiad digroeso, aflonyddu, bwlio a gwahaniaethu ym mharagraff 8 o'r Cod. Mae'r Rheol hon yn rhoi effaith benodol i'r Egwyddor Parch.

Rheol 5

65. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 5:

> *"Rhaid i Aelodau gynnal y gyfraith droseddol. Ystyrir bod Aelod wedi methu â chynnal y gyfraith droseddol dim ond os yw'n cael ei euogfarnu o drosedd neu os yw'n cyfaddef trosedd yn ffurfiol."*[34]

66. Gellir nodi y gall canfyddiadau o ymddygiad amhriodol ynddynt eu hunain hefyd fod yn droseddau, megis aflonyddu troseddol, ymosodiad cyffredin, neu ymosodiad rhywiol.

---

[32] Cod Ymddygiad, Para 12

[33] Cod Ymddygiad, Para 12

[34] Cod Ymddygiad, para 12

67. Mae'r Rheol hon hefyd yn cwmpasu achosion eraill lle mae cyfraith droseddol wedi'i thorri: er enghraifft, os caiff Aelod ei euogfarnu neu ei rybuddio am drosedd trefn gyhoeddus. Os nad oes digon o dystiolaeth i euogfarnu neu rybuddio, yna nid ystyrir bod Aelod wedi torri'r Rheol hon.

Rheol 6

68. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 6:

> *"Ni chaiff Aelodau ymosod yn bersonol ar unrhyw un — mewn unrhyw ohebiaeth (naill ai ar lafar neu'n ysgrifenedig, ar ffurf electronig neu drwy unrhyw gyfrwng arall) — mewn modd a fyddai'n cael ei ystyried yn ormodol neu'n ymosodol gan berson rhesymol a diduedd, gan ystyried y cyd-destun y gwnaed y sylwadau ynddo."*[35]

69. Fel y nodwyd yn flaenorol, mewn perthynas â'r Egwyddor Parch, mae amgylchiadau lle na fydd 'ymosodiad personol' yn cael ei ystyried yn achos o dorri'r Cod, oherwydd nid yw'n cael ei ystyried yn ormodol neu'n ymosodol o fewn cyd-destun gwleidyddol. Fodd bynnag, nid yw cyd-destun gwleidyddol yn 'carte blanche' ar gyfer unrhyw fath o ymosodiad personol.

70. Diben y Rheol hon yw mynd i'r afael ag achosion o ymosodiad dybryd, ac mae'n rhoi effaith i'r Egwyddor Parch. Rhaid cydbwyso'r defnydd o'r Rheol yn erbyn y diogelwch cryf o'r hawl i ryddid mynegiant o dan erthygl 10 y Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol.

71. Mae'r defnydd o'r Rheol yn ystyried y dull a fabwysiadwyd yn yr achos *Calver, R (Ar Gais) yn erbyn Panel Dyfarnu Cymru*, lle nodwyd:

> *"the more egregious the conduct, the easier it is likely to be for the panel, and for the court, to undertake the balancing that is required and justifiably to conclude that what was said or done falls within one of the exceptions to freedom of expression under common law, statute or the Convention. If the conduct is less egregious, it is likely to be more difficult to do this."*[36]

---

[35] Cod Ymddygiad, Para 12

[36] Calver, R (Ar Gais) yn erbyn Panel Dyfarnu Cymru (Adolygiad 2) [2012] EWHC 1172 (Gweinyddiaeth) (03 Mai 2012), Para 49, http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2012/1172.html

Rheol 7

72. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 7:

> *"Rhaid i Aelodau ddatrys unrhyw achosion o wrthdaro sy'n codi rhwng eu buddiannau preifat a budd y cyhoedd ar unwaith, ac o blaid budd y cyhoedd."*[37]

73. Mae canllawiau manwl ar gyfer Aelodau o'r Senedd ar gofrestru, datgan a chofnodi buddiannau ariannol a buddiannau eraill ar gael yn y Canllawiau i Aelodau o'r Senedd ar gofrestru, datgan a chofnodi buddiannau ariannol a buddiannau eraill.

Rheol 8

74. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 8:

> *"Rhaid i Aelodau gydymffurfio â'r rheolau a wneir o bryd i'w gilydd gan Glerc a Phrif Weithredwr y Senedd fel Prif Swyddog Cyfrifyddu Comisiwn y Senedd ar y defnydd o adnoddau a ddarperir i Aelodau gan Gomisiwn y Senedd."*[38]

75. Nodir y rhain ar hyn o bryd yn y Rheolau a Chanllawiau ar ddefnyddio Adnoddau'r Senedd.

76. Yn benodol, gellir nodi bod Aelodau'n atebol am ddefnyddio unrhyw adnoddau sydd ar gael iddynt, gan gynnwys defnydd gan unrhyw un y maent yn caniatáu iddynt gael mynediad at adnoddau o'r fath.

Rheol 9

77. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 9:

> *"Ni chaiff Aelodau gamddefnyddio taliadau, lwfansau nac adnoddau sydd ar gael iddynt o dan benderfyniad Bwrdd Taliadau Annibynnol y Senedd."*[39]

78. Gall Aelodau ddefnyddio adnoddau i gyflogi staff ac i redeg swyddfeydd yn eu hetholaethau er mwyn ymdrin â phroblemau ac achosion a godir gan y rhai y maent yn eu cynrychioli. Gallant hefyd hawlio ad-daliad am gostau y bydd yn

[37] Cod Ymddygiad, Para 12

[38] Cod Ymddygiad, Para 12

[39] Cod Ymddygiad, Para 12

rhaid iddynt eu hysgwyddo os bydd angen iddynt aros oddi cartref dros nos i ymgymryd â'u dyletswyddau swyddogol fel Aelodau o'r Senedd.

79. Mae'r rheolau sy'n ymwneud â'r hyn y mae gan Aelodau hawl i hawlio amdanynt wedi'u cynnwys ym Mhenderfyniad Bwrdd Taliadau Annibynnol y Senedd ar Gyflog a Lwfansau Aelodau, sydd ar gael yma: Cyflogau a threuliau Aelodau o'r Senedd.

80. O 1 Ebrill 2019, nid yw'r Aelodau wedi gallu hawlio lwfans ar gyfer ariannu cyflogau aelodau'r teulu.[40] Gall unrhyw aelodau'r teulu a oedd yn gyflogedig cyn y dyddiad hwn barhau i gael eu cyflogi hyd at ddiwedd y Chweched Senedd. Yn ystod y cyfnod hwn, ni chaiff contractau aelodau presennol o'r teulu eu gwella gan yr Aelod sy'n cyflogi (h.y. dim cynnydd mewn oriau na dyrchafiad). Mae rhagor o wybodaeth ar gael yn y Canllawiau i Aelodau o'r Senedd ar Gofnodi Cyflogaeth Aelodau'r Teulu gyda Chymorth Arian y Comisiwn.

Rheol 10

81. Mae'r Cod yn nodi yn **Rheol 10**:

> *"Ni chaiff Aelodau dderbyn unrhyw gymhelliant ariannol, rhodd, lletygarwch neu fudd arall fel cymhelliant neu wobr am gyflawni eu swyddogaethau fel Aelodau o'r Senedd, am ddylanwadu ar drafodion yn y Senedd, neu a allai fel arall ymddangos i berson rhesymol a diduedd i ddylanwadu, neu o bosibl ddylanwadu ar eu gweithredoedd fel Aelod, ac eithrio i'r graddau y mae eu derbyn yn cydymffurfio â'r ddarpariaeth a wneir mewn Rheolau Sefydlog."*[41]

82. Dyma'r 'rheol adfocatiaeth ddi-dâl' ac mae hefyd yn cynnwys 'taliad mewn nwyddau,' lle gallai rhywun gynnig ffafr anariannol i'r Aelod yn gyfnewid am ddylanwadu ar drafodion yn y Senedd, neu fel arall gyflawni ei swyddogaethau fel Aelod o'r Senedd (e.e. cyfarfod â Gweinidog i drafod mater penodol). Mae trafodion yn y Senedd yn cynnwys pleidleisio ar unrhyw ddarn o ddeddfwriaeth, codi unrhyw gwestiwn yng nghyfarfodydd y pwyllgorau neu'r Cyfarfod Llawn, neu

---

[40] Mae'r diffiniad o aelod o'r teulu fel y'i nodir yn Rheol Sefydlog 3.2

[41] Cod Ymddygiad, para 12. Mae Rheol Sefydlog 2.8 hefyd yn nodi bod yn rhaid i Aelod beidio â chychwyn na dadlau o blaid unrhyw achos neu fater ar ran unrhyw gorff neu unigolyn mewn unrhyw drafodion yn y Senedd, nac annog unrhyw Aelod arall i gychwyn neu ddadlau o blaid unrhyw achos neu fater mewn unrhyw drafodion o'r fath, yn gyfnewid am unrhyw dâl neu fudd mewn da, boed yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, y mae'r Aelod, neu, hyd y gŵyr yr Aelod, ei bartner neu unrhyw blentyn dibynnol sydd gan yr Aelod, wedi'i gael neu'n disgwyl ei gael.

hyrwyddo unrhyw fater fel arall. Mae canllawiau manwl ar gyfer Aelodau o'r Senedd ar gofrestru, datgan a chofnodi buddiannau ariannol a buddiannau eraill ar gael yn y Canllawiau i Aelodau o'r Senedd ar gofrestru, datgan a chofnodi buddiannau ariannol a buddiannau eraill.

Rheol 11

83. Mae'r Cod yn nodi yn **Rheol 11**:

> *"Ni chaiff Aelodau ddefnyddio na cheisio defnyddio eu statws fel Aelod i roi mantais neu driniaeth ffafriol i'w hunain neu i unrhyw berson arall, neu i osgoi anfantais neu greu anfantais i rywun arall."*[42]

84. Nid yw hyn yn golygu na all Aelod dynnu sylw at sefyllfa benodol unigolyn, fel ffordd o ddangos mater ehangach o bolisi cyhoeddus. Gellir gwneud cymhariaeth rhwng y Rheol hon a throthwy'r bar ar bleidleisio a nodir yn y Rheolau Sefydlog, sy'n darparu na all Aelod bleidleisio:

> *"os gallai penderfyniad penodol yn y trafodion hynny arwain at fantais ariannol uniongyrchol i'r Aelod, neu, hyd y gŵyr yr Aelod, i bartner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol sydd gan yr Aelod, a fyddai'n fwy na'r fantais a allai ddod i ran y personau y byddai'r penderfyniad yn effeithio arnynt yn gyffredinol".*[43]

85. Nid yw'r gofyniad hwn mewn Rheolau Sefydlog yn atal Aelod sydd - er enghraifft - yn ffermwr âr, rhag pleidleisio ar faterion sy'n ymwneud â ffermio âr (ar yr amod eu bod wedi datgan y budd perthnasol hwnnw cyn cymryd rhan yn y trafodion neu cyn pleidleisio. Yn hytrach, mae'n atal yr Aelod rhag pleidleisio ar faterion sy'n ymwneud â ffermio âr lle byddai canlyniadau'r penderfyniad o fudd penodol i'r Aelod hwnnw o'i gymharu â ffermwyr âr eraill. Yn yr un modd, gallai Aelod dynnu sylw at sefyllfa etholwr sy'n aros am fath penodol o lawdriniaeth feddygol, fel modd i holi Gweinidog ymhellach ynghylch mater ehangach o amseroedd aros. Drwy wneud hynny ni fyddai'r Aelod yn ceisio cael triniaeth ffafriol i'w etholwr, ond yn hytrach yn tynnu sylw at anghenion pob person o'r fath sy'n aros am y driniaeth honno a sicrhau nad yw ei etholwr wedi cael ei drin yn annheg.

[42] Cod Ymddygiad, Para 12

[43] Y Senedd, Rheolau Sefydlog, 2.7

Rheol 13

86. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 13:

> *"Ni chaiff Aelodau weithredu mewn ffordd sy'n ymyrryd yn amhriodol, y bwriedir iddo ymyrryd yn amhriodol neu y mae'n debygol o ymyrryd yn amhriodol, ar berfformiad y Senedd neu bwyllgor y Senedd wrth ei gwaith, na gallu Aelod, unrhyw aelod o staff Aelod neu swyddogion a gweithwyr Comisiwn y Senedd, neu ddyletswyddau Comisiynydd Safonau'r Senedd i gyflawni eu dyletswyddau."*[44]

87. Er enghraifft, byddai hyn yn cynnwys rhyddhau nodiadau briffio cyfrinachol gan Bwyllgor neu adroddiad drafft Pwyllgor (a fyddai hefyd yn gweithredu Rheol 15, gan fod dogfennau o'r fath wedi'u marcio'n amddiffynnol).

Rheol 14

88. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 14:

> *"Ni chaiff Aelodau ymddwyn mewn ffordd y gellid yn rhesymol ei ystyried yn ymddygiad sy'n rhoi pwysau ar unigolion i:*
>
> *i) gyfaddawdu amhleidioldeb gwleidyddol Comisiwn y Senedd neu'r Gwasanaeth Sifil;*
>
> *ii) torri Cod Ymddygiad Staff Comisiwn y Senedd;*
>
> *iii) torri Cod y Gwasanaeth Sifil;*
>
> *iv) torri Cod Ymddygiad Staff Cymorth; nac*
>
> *v) ymdrin â cheisiadau am wybodaeth ac eithrio fel y nodir yng Nghod Ymarfer y Senedd ar Fynediad Cyhoeddus i Wybodaeth."45*

89. Ni ragwelir y bydd Aelodau'n gyfarwydd â manylion y Codau hyn, ac yn y pen draw bydd swyddogion yn gyfrifol am benderfynu a allai cais neu ymddygiad penodol gan Aelod gyfaddawdu ei ddidueddrwydd gwleidyddol. Fodd bynnag, lle mae swyddog wedi nodi y byddai Cod perthnasol neu ei ddidueddrwydd gwleidyddol yn ei atal rhag gwneud rhywbeth (neu'n ei gwneud yn ofynnol iddo

[44] Cod Ymddygiad, para 12

[45] Cod Ymddygiad, para 12

wneud rhywbeth), ni chaiff Aelod roi pwysau i ddylanwadu ar ei benderfyniad neu fel arall gymell newid safbwynt.

Rheol 15

90. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 15:

> *"Ni chaiff Aelodau, mewn perthynas â datgelu gwybodaeth:*
>
> *(i) sy'n gyfrinachol neu wedi'i farcio i'w ddiogelu fel arall, ei datgelu ac eithrio pan fo awdurdod i wneud hynny gan y person neu'r awdurdod sy'n rheoli'r wybodaeth neu pan fo angen neu ganiatâd i'w datgelu yn ôl y gyfraith;*
>
> *(ii) defnyddio'r wybodaeth a dderbynnir yn gyfrinachol heblaw yn rhinwedd eu swydd fel Aelod o'r Senedd, ac ni chânt ddefnyddio, neu geisio defnyddio, gwybodaeth o'r fath at ddibenion mantais ariannol neu unrhyw fantais bersonol arall; ac*
>
> *(iii) atal unrhyw berson rhag cael mynediad at wybodaeth fel y caniateir yn ôl y gyfraith."*[46]

91. Dylai'r Aelodau fod yn ymwybodol y gall unrhyw wybodaeth y maent yn ei phrosesu gael ei rhyddhau i unigolion neu i'r cyhoedd yn ehangach yn unol â deddfwriaeth a Chod Ymarfer y Senedd ar Fynediad Cyhoeddus i Wybodaeth.

92. Mae'r gofynion a nodir yn Rheol 15 hefyd yn berthnasol ar ôl i Aelod roi'r gorau i fod yn Aelod o'r Senedd.

Rheol 16

93. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 16:

> *"Ni chaiff Aelodau annog Aelod arall i fynd yn groes i unrhyw un o'r Safonau Ymddygiad Personol hyn, gan gynnwys y Rheolau mewn perthynas â chwynion ac ymchwiliadau safonau."*[47]

94. Bydd y penderfyniad ynghylch p'un a oedd Aelod yn annog rhywun arall yn seiliedig ar p'un a fyddai person diduedd a rhesymol yn ystyried bod ei ymddygiad yn annog tramgwydd yn uniongyrchol, ni waeth a gyfeirir at y Cod yn benodol ai

[46] Cod Ymddygiad, Para 12

[47] Cod Ymddygiad, para 12

peidio. Yn ddarostyngedig i gyd-destun ac amgylchiadau, mae anogaeth anuniongyrchol yn llai tebygol o gael ei ystyried fel achos o dorri'r Cod.

Rheolau sy'n gysylltiedig â threfn Safonau'r Senedd (Rheolau 17-24)

95. Ymdrinnir ag unrhyw gyhuddiadau o beidio â chydymffurfio â'r Cod drwy'r broses a nodir yn y Weithdrefn ar gyfer ymdrin â chwynion yn erbyn Aelodau o'r Senedd,[48] fel y'i cymeradwywyd gan Bwyllgor Safonau Ymddygiad y Senedd.

96. Mae gwybodaeth am rôl Comisiynydd Safonau'r Senedd, gan gynnwys manylion cyswllt ar gael ar wefan Comisiynydd Safonau'r Senedd.

97. Mae Rheolau 17-24 yn ymdrin ag ymddygiad Aelodau mewn perthynas â'r cod a'r broses Safonau. Rhaid i Aelodau ymgysylltu â'r broses ac ni allant geisio ei hoedi neu ei thanseilio. Mae gan y Rheolau hyn rôl allweddol wrth gynnal ymddiriedaeth y cyhoedd yn y broses, a gall methu â'u cynnal waethygu unrhyw sancsiynau a ddefnyddir mewn perthynas â chwynion penodol.

98. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 17:

> *"Rhaid i Aelodau gydweithredu bob amser â Chomisiynydd Safonau'r Senedd wrth gynnal unrhyw ymchwiliad ac unrhyw ystyriaeth ddilynol o gŵyn gan Bwyllgor Safonau Ymddygiad y Senedd."*[49]

99. Ni chaniateir, er enghraifft, i Aelod wrthod cais anffurfiol am gyfweliad â Chomisiynydd Safonau'r Senedd, gofyn i rywun eraill beidio â chydweithredu ag ymchwiliad, dinistrio neu wrthod darparu papurau, negeseuon e-bost, neu unrhyw ddogfennaeth arall y mae'r Comisiynydd yn gofyn i'r Aelod eu darparu.

100. Yn nodedig, mae adrannau 11, 12 a 15 o Fesur Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2009 yn rhoi pwerau i Gomisiynydd Safonau'r Senedd ei gwneud yn ofynnol i unrhyw un fynychu gerbron y Comisiynydd i roi tystiolaeth, neu i gyflwyno dogfennau (mewn unrhyw ffurf) sy'n berthnasol i ymchwiliad. Gall Comisiynydd Safonau'r Senedd orfodi'r pwerau hyn drwy hysbysiad ffurfiol (gan gynnwys hysbysiad i Aelod). Mae methu â chydymffurfio â hysbysiad o'r fath heb esgus rhesymol yn cyfrif fel trosedd y gellid ei chosbi â chyfnod o hyd at chwe mis yn y carchar, neu ddirwy lefel 5 (diderfyn), neu'r ddau.

101. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 19:

[48] Diweddarwyd ddiwethaf ym mis Gorffennaf 2013.

[49] Cod Ymddygiad, Para 12

> *"Ni chaiff Aelodau ddatgelu manylion mewn perthynas ag unrhyw ymchwiliad gan Gomisiynydd Safonau'r Senedd ac eithrio pan fydd wedi'i awdurdodi gan y gyfraith i wneud hynny, neu gan Gomisiynydd Safonau'r Senedd neu awdurdod ymchwilio arall."*[50]

102. Byddai hyn yn cynnwys, er enghraifft, unrhyw gyfrif o gyfweliadau y gallent fod wedi'u cael gyda Chomisiynydd Safonau'r Senedd, unrhyw fanylion yn adroddiad y Comisiynydd, unrhyw gyfrif o roi tystiolaeth i Bwyllgor Safonau Ymddygiad y Senedd, ac ati.

103. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 20:

> *"Ni chaiff Aelodau lobïo aelod o Bwyllgor Safonau Ymddygiad y Senedd, na Chomisiynydd Safonau'r Senedd, na'u staff, mewn ffordd y cynllunnir neu y bwriedir iddi ddylanwadu'n amhriodol ar ei ystyriaeth ynghylch p'un a dorrwyd y Cod Ymddygiad ai peidio, neu mewn perthynas â gosod cosb."*[51]

104. Mae hyn yn cynnwys lobïo uniongyrchol drwy sgyrsiau, negeseuon e-bost, ac ati. Gallai hefyd gynnwys lobïo anuniongyrchol - er enghraifft, gwneud sylwadau ar y cyfryngau cymdeithasol neu gyfryngau'r brif ffrwd gyda'r bwriad o ddylanwadu ar ystyriaeth o'r fath.

105. Mae'r Cod yn nodi yn Rheol 21:

> *"Ni chaiff Aelodau geisio dylanwadu, annog, cymell na cheisio cymell, person sy'n gwneud cwyn mewn ymchwiliad i dynnu'r cwyn yn ôl neu newid ei gŵyn, neu unrhyw dyst neu berson arall sy'n cymryd rhan mewn cwyn i dynnu tystiolaeth yn ôl neu newid ei dystiolaeth."*[52]

106. Ar y cyd â Rheol 24, mae hyn hefyd yn atal Aelod rhag ceisio gwneud hynny drwy ei staff.

107. Yn olaf, mae'r Cod yn nodi yn Rheol 24:

[50] Cod Ymddygiad, Para 12

[51] Cod Ymddygiad, Para 12

[52] Cod Ymddygiad, Para 12

> *"Rhaid i Aelodau gymryd camau rhesymol i sicrhau bod eu staff, wrth weithredu ar eu rhan, hefyd yn cynnal ac yn gweithredu yn unol â'r Rheolau hyn a'r Egwyddorion Trosfwaol."*[53]

108. I gyflawni hyn, rhagwelir y bydd Aelodau'n annog, neu'n mynnu, bod eu staff yn ymgymryd â hyfforddiant - gan gynnwys cyrsiau gloywi. Fodd bynnag, yr Aelodau sy'n gyfrifol yn y pen draw am sicrhau eu bod hwy eu hunain a'u staff yn ymwybodol o gynnwys y Cod a'r holl ganllawiau cysylltiedig a gwybodaeth ychwanegol. Nid yw anwybodaeth o ddarpariaethau'r Cod yn rheswm dilys dros eu torri.

109. Ni chaniateir i Aelod geisio osgoi'r Cod, drwy ofyn i'w staff gymryd camau y byddai'r Cod yn eu hatal rhag eu cymryd eu hunain.

[53] Cod Ymddygiad, Para 12